

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Για την όρθη κατανόηση της μουσικής παραστημάνσεως των μελών που περιέχονται στην παρούσα έκδοση, καθώς και για την καλύτερη απόδοσή τους, θεωρώ χρήσιμες κάποιες σύντομες παρατηρήσεις.

1. Ἡ ὀξεῖα, παλαιὸ σημάδι ἀναβάσεως μιᾶς φωνῆς, ἀντικαταστάθηκε στὴ νέα γραφὴ ἀπὸ τὸ ὀλίγον. Ὡστόσο, δὲν εἶναι καθόλου ἄσχετη μὲ τὴ νέα γραφὴ, μᾶς καὶ χρησιμοποιοῦνταν στὰ πρῶτα χειρόγραφα τῆς νέας γραφῆς καὶ στὶς πρῶτες ἐντυπες ἐκδόσεις τοῦ Βουκουρεστίου. Ἐκτεταμένη χρῆση τῆς ὀξεῖας κάνει ὁ Χουρμούζος στὶς ἐξηγήσεις του καὶ μάλιστα ὄχι μόνο σὲ σημεῖα ποὺ ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν συνήθη μουσικὴ ὀρθογραφία (ὅταν π.χ. ἀκολουθοῦν ἰσόχρονοι καταβάσεις) ἢ ὑπονοεῖται κάποια ἀνάλυση ἢ ἐνέργεια τῆς ὀξεῖας (ὅταν π.χ. φέρει γοργόν), ἀλλὰ καὶ μὲ μιὰ διάθεση ἱστορικῆς, τρόπον τινά, ὀρθογραφίας. Τέτοια π.χ. εἶναι ἡ περίπτωση συνδυασμοῦ τῆς ὀξεῖας μὲ τὰ κεντήματα. Μὲ τὸν ἴδιο, λίγο - πολὺ, τρόπο χρησιμοποιοῦνταν ἡ ὀξεῖα καὶ στὰ ἐδῶ περιεχόμενα μέλη.

Ὅσον ἀφορᾷ τώρα στὰ λεγόμενα «ᾄφωνα» ἢ «χειρονομικά» ἢ «ποιοτικά» σημάδια, τῶν ὁποίων οἱ ἐνέργειες μποροῦν νὰ ἀνιχνευθοῦν τόσο στὶς διαφορ. φάσεις τῆς παλαιᾶς γραφῆς, ὅσο καὶ στὴν γραπτὴ καὶ προφορικὴ παράδοση τῆς νέας γραφῆς, λεπτομέρειες γιὰ τὴν ἐκτέλεσή τους μπορεῖ νὰ βρεῖ κανεὶς στὸ Θεωρητικὸν τοῦ Σίμωνος Καρά. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ὁμως νὰ πῶ, ὅτι ἡ προσπάθεια ἐκμάθησης καὶ σωστῆς ἀπόδοσης τῶν ἐνεργειῶν τῶν σημαδιῶν μόνο μέσα ἀπὸ Θεωρητικά μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει (καὶ ἔχει ἤδη, δυστυχῶς, ὀδηγήσει) σὲ παρανοήσεις. Μόνο μέσῳ προφορικῆς καὶ ζωντανῆς διδασκαλίας καὶ πολλῆς ὑπομονῆς καὶ ἐπιμονῆς μπορεῖ νὰ ἀποκτήσει κανεὶς τὴν λεπτότητα τῆς ἀνάλυσης τῶν σημαδιῶν, καθὼς καὶ τὴν ἄκρως ἀπαραίτητη διάκριση γιὰ τὸ πότε, μὲ ποιὸν τρόπο καὶ σὲ ποιὸν βαθμὸ θὰ ἐφαρμόσει τὶς δυνατότητες ποὺ τοῦ παρέχουν τὰ σημάδια, ἀκολουθώντας τὴν μέση καὶ βασιλικὴ ὁδὸ, χωρὶς δηλαδὴ νὰ ἀπογυμνώνει, ἀλλὰ καὶ οὔτε νὰ ὑπερφορτώνει τὸ μέλος. Προσωπικά, εἶμαι πρόθυμος νὰ βοηθήσω ὅποιον θὰ ἐπιθυμοῦσε τέτοιου εἴδους προφορικὲς ἐπεξηγήσεις.

2. Ἡ διαίρεση σὲ ρυθμικοὺς πόδες ποὺ ἀκολουθεῖται ἐδῶ εἶναι αὐτὴ τοῦ ἐπαινομένου «συνεπτυγμένου» ρυθμοῦ. Ἡ σήμανση ὁμως τοῦ ρυθμοῦ μέσῳ τῆς χειρονομίας μπορεῖ, καὶ εἶναι πολλὲς φορὲς πρακτικότερο καὶ ἀποτελεσματικότερο, νὰ γίνεται βάσει τοῦ «ἀπλοῦ» ρυθμοῦ (πόδες τετράσημοι, τρίσημοι, δίσημοι). Ὅπως θὰ παρατηρήσει κανεὶς στὰ ἐδῶ περιεχόμενα μέλη, κατὰ βάσιν στὸν κανόνα, πολλὲς τονιζόμενες συλλαβὲς ἔχουν μπεῖ σὲ ἄρση ποδός. Αὐτὸ ὁμως δὲν γίνεται αἰτία παρατονισμού, γιὰτὶ αὐτὲς οἱ συλλαβὲς εἰσέρχονται πάντα σὲ φθόγγο ψηλότερο ἀπὸ τὶς γειτονικὲς τους καὶ ἔτσι δίνουν τὴν ἐντύπωση ὅτι τονίζονται κανονικά. Αὐτὴ ἡ ἀρχὴ δὲν εἶναι μιὰ δικὴ μου ἰδιοτροπία, ἀλλὰ ἔχει προκύψει ἀπὸ τὴν μελέτη μου καὶ ἐρμηνεῖα τῶν παλαιῶν εἰρμῶν καὶ στιχρῶν σὲ χειρόγραφα κυρίως τῶν 12ου - 14ου αἰ., ὡς βασικὴ ἀρχὴ κατασκευῆς τοῦ μέλους καὶ τῶν ποιητικῶν κειμένων τῶν προσομιῶν, καὶ ἔχει ἐφαρμοστῇ καὶ ἀπὸ τοὺς Δασκάλους τῆς νέας γραφῆς, εἴτε περιστασιακά, εἴτε καὶ καθ' ὅλοκληρίαν, ὡς βασικὴ ἀρχὴ ρυθμικῆς διαίρεσης, ὅπως π.χ. ἀπὸ τὸν Θεόδωρο Φωκαέα (στὸ Ἀναστασιατάριό του) ἢ τὸν Γεώργιο Βυλάκη (στὸ Δοξαστάριό τοῦ Πέτρου Λαμπαδαρίου) κἄ. Ἐδῶ ἐφαρμόστηκε ὡς βασικὴ μὲν ἀρχή, ἀλλὰ μὲ κάποιες ἐξαιρέσεις. Ὅπως μπορεῖ νὰ διαπιστώσει κανεὶς, μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐξασφαλίζεται μεγάλη εὐριθμία καὶ ῥοὴ στὸ μέλος.

3. Γιὰ τὴν καλύτερη ἀπόδοση τῶν ἐδῶ περιεχομένων μελῶν ἀπαιτεῖται καὶ ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τῶν σημειωμένων ἰσοκρατημάτων. Τὸ σύστημα τῶν λεγομένων «κινουμένων» ἰσοκρατημάτων, ποὺ, δυστυχῶς, ἔχει ἐπικρατήσῃ τὶς τελευταῖες δεκαετίες, δὲν ἔχει καμμία σχέση μὲ τὸν μονοφωνικὸ χαρακτῆρα τῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς, φθείρει τὸ ἴδιο τὸ μέλος καὶ κατακερματίζει τὸ ἄκουσμα καὶ τὴν ὁμαλὴ ροὴ του. Ἡ μόνη προσθήκη ποὺ μπορεῖ νὰ γίνει ἐδῶ εἶναι αὐτὴ τῶν διπλῶν ἰσοκρατημάτων (βλ. Θεωρητικὸν Σίμωνος Καρά), ποὺ χάριν ἀπλότητος δὲν τὰ σημειῖται.

4. Ἡ μελοποίησις τῶν ἐρμηνειῶν σὲ διαφόρους ἤχους καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους ὑπαγορεύθηκε καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη ἀνταπόκρισης στοὺς διαφόρους τρόπους ἐκφωνήσεως τῶν Οἰκῶν ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς. Ὡστόσο, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἐφύμνα (ὄχι μόνο τὰ τοῦ πλαγίου δ', ἀλλὰ π.χ. καὶ κάποια τοῦ α', τοῦ πλαγίου α' ἢ τοῦ βαρέος) μποροῦν νὰ συνδυασθοῦν καὶ μὲ τὸν γνωστὸ παλαιὸν τρόπο ἐκφωνήσεως. Βασικὸ ὑπόδειγμα μελοποιήσεως ἦταν τὸ ὀνομαζόμενον «παλαιόν». Τὰ ὀνόματα μακαριῶν σὲ κάποια ἀπὸ τὰ ἐφύμνα δὲν σημαίνουν ἀπόκλιση τοῦ μέλους πρὸς τὸ «ἐξωτερικόν», ἀλλὰ εἶναι ἀπλῶς ἕνας σύντομος καὶ εὐχρηστος χαρακτηρισμὸς τοῦ ἰδιαίτερου συνδυασμοῦ κλιμάκων, ποὺ ὑπάρχει σ' αὐτά.